

О. М. Кравчук, В. П. Лещук

ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України
для студентів вищих навчальних закладів*

Київ
«Центр учбової літератури»
2010

УДК 658.14(075.8)
ББК 65.290-93я73
К 77

*Гриф надано
Міністерством освіти і науки України
(Лист № 14/18-Г-349 від 27.05.2009 р.)*

Рецензенти:

Юрій С. І. — доктор економічних наук, професор (Тернопільський національний економічний університет);

Крупка М. І. — доктор економічних наук, професор (Львівський національний університет імені Івана Франка);

Євтух О. Т. — доктор економічних наук, професор (Українська академія банківської справи Національного банку України).

Кравчук О. М., Лещук В. П.

К 77 Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва: Навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 504 с.

ISBN 978-611-01-0067-0

У посібнику розглянуті актуальні питання розвитку фінансової діяльності суб'єктів підприємництва в Україні, організація фінансової діяльності суб'єктів підприємництва, фінансування, управління власним і позичковим капіталом, фінансовими інвестиціями, оцінка вартості підприємства, фінансовий контролінг. Значна увага приділяється методам оцінки грошового потоку, доцільності вкладення фінансових інвестицій, залучення власного чи позичкового капіталу у підприємницьку діяльність суб'єктів господарювання.

Для студентів економічних спеціальностей вищих закладів освіти, наукових працівників, спеціалістів у сфері управління, викладачів, аспірантів.

УДК 658.14(075.8)
ББК 65.290-93я73

ISBN 978-611-01-0067-0

© Кравчук О. М., 2010
© Центр учбової літератури, 2010

ЗМІСТ

Передмова	7
ТЕМА 1. ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА	9
1.1. Предмет та значення курсу фінансова діяльність суб'єктів підприємництва	9
1.2. Підприємництво як сучасна форма господарювання	11
1.3. Місце фінансової діяльності серед інших видів діяльності суб'єктів підприємництва	13
1.4. Організація фінансової роботи в суб'єктів підприємництва	23
1.5. Розвиток фінансової діяльності в європейсько-американській економічній науці	32
1.6. Розвиток фінансової діяльності суб'єктів підприємництва в Україні	37
Питання та завдання для самоперевірки та контролю засвоєння знань	49
Література до теми	60
ТЕМА 2. ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА РІЗНИХ ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ	62
2.1. Характеристика організаційно-правових форм підприємницької діяльності	62
2.2. Фінансова діяльність господарських товариств	69
2.3. Фінансова діяльність промислово-фінансових груп, венчурних і ріелтерських підприємств	84
2.4. Фінансова діяльність державних підприємств	90
2.5. Фінансові нормативи діяльності кооперативів і кредитних спілок та їх об'єднань	96
2.6. Фінансова діяльність суб'єктів малого бізнесу в Україні та країнах ЄС	105
Питання та завдання для самоперевірки та контролю засвоєння знань	116
Література до теми	121
ТЕМА 3. ФОРМУВАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	124
3.1. Власний капітал підприємства: функції, складові та оцінка	124

3.2. Формування статутного капіталу акціонерних товариств.....	130
3.3. Статутний капітал товариств з обмеженою відповідальністю: формування та управління ним.....	147
3.4. Пайовий та резервний капітал підприємств.....	152
Питання та завдання для самоперевірки та контролю засвоєння знань.....	157
Література до теми.....	166
ТЕМА 4. ВНУТРІШНІ ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА.....	168
4.1. Суть джерел фінансування підприємств.....	168
4.2. Характеристика внутрішніх джерел фінансування за використання касового підходу.....	169
4.3. Характеристика внутрішніх джерел фінансування за використання методу нарахування.....	174
4.4. Управління грошовими потоками (Cash Flow) підприємства.....	180
Питання та завдання для самоперевірки та контролю засвоєння знань.....	186
Література до теми.....	191
ТЕМА 5. ДИВІДЕНДНА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА ...	192
5.1. Суть та види дивідендної політики.....	192
5.2. Теорії дивідендної політики та методи нарахування дивідендів.....	198
5.3. Чинники дивідендної політики.....	206
5.4. Процедура дивідендних виплат.....	210
5.5. Оцінка дивідендної політики та її результатів методом коефіцієнтів.....	211
5.6. Оподаткування дивідендів в Україні.....	214
Питання та завдання для самоперевірки та контролю засвоєння знань.....	216
Література до теми.....	223
ТЕМА 6. ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА ЗА РАХУНОК ЗАПОЗИЧЕНИХ РЕСУРСІВ.....	224
6.1. Форми зовнішнього фінансування суб'єктів підприємництва.....	224
6.2. Особливості проведення операцій факторингу.....	234
6.3. Запозичення ресурсів суб'єктами підприємництва за рахунок короткострокових кредитів.....	239

6.4. Залучення фінансових ресурсів підприємства шляхом випуску облігацій.....	243
Питання та завдання для самоперевірки та контролю засвоєння знань	250
Література до теми.....	262
ТЕМА 7. ФІНАНSOVA ДІЯЛЬНІСТЬ НА ЕТАПІ РЕОРГАНІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА	264
7.1. Сутність реструктуризації та реорганізації підприємства.....	264
7.2. Особливості реорганізації акціонерних товариств	273
7.3. Укрупнення підприємства.....	277
7.4. Подрібнення підприємства.....	282
7.5. Без зміни розмірів підприємства (перетворення)	286
7.6. Зарубіжний досвід проведення реорганізації підприємств	287
Питання та завдання для самоперевірки та контролю засвоєння знань	293
Література до теми.....	300
ТЕМА 8. ФІНАНСОВЕ ІНВЕСТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА	302
8.1. Суть та види фінансових інвестицій підприємств	302
8.2. Фундаментальний аналіз фінансових інвестицій	310
8.3. Технічний аналіз фінансових інвестицій	313
8.4. Оцінка доцільності вкладень в інвестиції з фіксованою ставкою дохідності.....	321
Питання та завдання для самоперевірки та контролю засвоєння знань	328
Література до теми.....	339
ТЕМА 9. ОЦІНЮВАННЯ ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ..	340
9.1. Сутність та принципи оцінки вартості підприємства.....	340
9.2. Критерії вибору методів оцінки вартості підприємства..	347
9.3. Доходний підхід в оцінці вартості підприємства.....	349
9.4. Ринковий підхід в оцінці вартості підприємства	352
9.5. Майновий підхід в оцінці вартості підприємства	356
Питання та завдання для самоперевірки та контролю засвоєння знань	359
Література до теми.....	366
ТЕМА 10. ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА У СФЕРІ ЗОВНІШНЬОЕКНОМІЧНИХ ВІДНОСИН.....	368

10.1. Суть зовнішньоекономічної діяльності, принципи та види	368
10.2. Ризики у зовнішньоекономічній діяльності та методи їх нейтралізації	372
10.3. Особливості проведення розрахунків у зовнішньоекономічній діяльності	377
10.4. Суть і принципи митного регулювання ЗЕД в Україні. Митна вартість товару і розрахунок митних платежів.....	388
Питання та завдання для самоперевірки та контролю засвоєння знань	394
Література до теми.....	398
ТЕМА 11. ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛІНГ НА ПІДПРИЄМСТВІ	401
11.1. Суть фінансового контролінгу.....	401
11.2. Методи оперативного фінансового контролінгу	404
11.2.1. Система директ-костинг	404
11.2.2. Аналіз беззбитковості виробництва.....	408
11.2.3. Оптимізація розміру партії продукції.....	413
11.2.4. Аналіз знижок	416
11.2.5. ABC-аналіз та XYZ-аналіз	417
11.2.6. Функціонально-вартісний аналіз.....	420
11.3. Методи стратегічного фінансового контролінгу	422
11.3.1. Стратегічний баланс, PEST, SPACE та SWOT-аналізи.....	422
11.3.2. Система раннього попередження та реагування та дискримінантний аналіз	431
11.3.3. Бенчмаркінг та портфельний аналіз.....	439
11.3.4. Прогнозування в системі стратегічного контролінгу.....	446
11.3.6. Методи сценарного прогнозування.....	453
Питання та завдання для самоперевірки та контролю засвоєння знань	459
Література до теми.....	466
ДОДАТКИ.....	468
ЗАГАЛЬНИЙ СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	484
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК	495
ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК	502

Передмова

Становлення та розвиток ринкових відносин в Україні забезпечили економічний поступ суспільства. У цей період сформувався нові наукові парадигми, набули подальшого розвитку апріорні положення, відбулося переосмислення догматичних положень, які були притаманні науковим колам у період адміністративної та транзитивної економіки. Процеси глобалізації світогосподарських зв'язків забезпечили уніфікацію та стандартизацію обліку операцій і видів діяльності до міжнародних стандартів. Тому фінансова діяльність суб'єктів підприємництва набула особливої актуальності. В ринкових умовах все більше уваги приділяють на підприємствах питанням фінансової роботи. У зв'язку з чим зростають вимоги до підготовки спеціалістів з вищою освітою, яким належить вирішувати надзвичайно важливі й складні проблеми управління фінансовими ресурсами підприємств. Відповідно виникає потреба у створенні якісно нових навчальних посібників з економічних дисциплін.

Ви тримаєте в руках навчальний посібник з дисципліни «Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва» для студентів вищих навчальних закладів, написаний відповідно до програми цього курсу, за якою він читається у Луцькому національному технічному університеті. Зміст посібника за основними розділами відповідає Галузевому стандарту вищої освіти: «Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра за спеціальностями напрямку 0501 – «Економіка та підприємництво» // Колектив авт. під загал. керівн. А.Ф. Павленка. – К.: КНЕУ ім. Вадима Гетьмана, 2006. – 128 с. Основу навчального посібника складають матеріали, напрацьовані авторами у процесі багаторічного викладання фінансової діяльності суб'єктів господарювання та суміжних дисциплін на факультеті обліку і фінансів названого університету. Зокрема, к.е.н, доцентом, докторантом ТНЕУ Лещуком В. П. підготовлено другу тему, де подані особливості фінансування суб'єктів підприємництва різних форм організації бізнесу; к.е.н., доцентом Кравчук О. М. висвітлені всі інші структурні частини.

Вивчення дисципліни «Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва» дає змогу навчити студентів правильно орієнтуватися у великій кількості нормативно-правових актів і тим самим забезпечити основу знань у цій сфері діяльності. Цей курс викладається у продовження таких дисциплін як «Фінанси», «Фінанси підпри-

ємств», «Бухгалтерський облік», «Економіка підприємства», «Гроші та кредит».

Вивчати і досліджувати проблеми фінансової діяльності цікаво, корисно і перспективно. Чому?

Цікаво, бо серед нормативних дисциплін економічного циклу у цьому курсі кожна тема, кожен підрозділ безпосередньо пов'язані з важливими і нагальними питаннями фінансової діяльності на підприємстві.

Корисно, бо сумлінно вивчаючи цей курс, Ви паралельно виховуватимете у собі управлінські якості, вміння приймати економічні рішення у сфері фінансів, визначати пріоритетні напрями розвитку підприємства, забезпечувати конкурентоспроможність його на ринку, усвідомлено досягати реалізації своїх інтересів та самостверджуватись як кваліфікований фінансист.

Перспективно, бо саме ті проблеми, які Ви будете вивчати в курсі «Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва» стають визначальними, домінуючими у ринкових умовах. Тому вміння грамотно досліджувати їх відкриває перед Вами широкі можливості самореалізації у науковій та бізнесовій сферах, а навички ефективно вирішувати ці проблеми стають характеристикою, яка суттєво підвищує Вашу кваліфікацію, Ваші шанси стати висококваліфікованим фінансистом.

З метою кращого сприйняття матеріалу у посібнику здійснювалися посилання на нормативно-правові акти. Крім того, у розділах пропонується перелік основних, найвідоміших та найпоширеніших джерел, де викладені порушені в розділі питання. Читачі, які зацікавляться додатковою спеціальною літературою з питань, що розглядаються у підручнику, зможуть знайти її у списку додаткової літератури.

Автори сподіваються, що цей навчальний посібник стане у пригоді не лише студентам і аспірантам вищих навчальних закладів, а й фахівцям-практикам у фінансовій сфері, керівникам підприємств, фінансовим директорам, усім, хто зацікавлений у розв'язанні висвітлених у посібнику питань.

Майбутнє століття зажадає від кожного з нас творчості й динамізму, що означає постійне вдосконалення й оновлення знань. З книжки, яку ви тримаєте в руках, можна тільки почати вивчати фінансову діяльність суб'єктів підприємництва. А подальше професійне вдосконалення залежить лише від Вас самих!

Успіхів!